

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СТАРЕНЬКА ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

УДК 657.633:005.935

**ОПЕРАТИВНИЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ
ПРОМИСЛОВИМ ПІДПРИЄМСТВОМ**

Спеціальність 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Слободяник Юлія Борисівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
професор кафедри аудиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Любенко Андрій Миколайович,
Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи»,
професор кафедри обліку і оподаткування;
кандидат економічних наук, доцент
Мельник Катерина Петрівна,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки,
доцент кафедри обліку і аудиту.

Захист дисертації відбудеться «18» грудня 2019 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.03 в Одеському національному економічному університеті за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розісланий «15» листопада 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. А. Сиротенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Динамічність ринкового середовища та особливості розвитку промисловості України сприяють зростанню потреб у розробці та впровадженні новітніх ефективних підходів до управління промисловими підприємствами. Водночас кількість збиткових підприємств продовжує залишатися значною. За даними Державної служби статистики України, станом на 2018 рік серед підприємств промисловості України частка збиткових становить 27,8 % від загальної кількості. Така ситуація обумовлює необхідність удосконалення системи внутрішнього контролю промислового підприємства, що повинна оперативно реагувати на відхилення з метою підвищення ефективності та швидкості прийняття управлінських рішень.

Умови функціонування промислових підприємств України інтенсивно змінюються під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів, що визначає необхідність отримання оперативної інформації про діяльність кожного підрозділу та здійснювані господарські процеси. Збільшення обсягів даних вимагає від керівництва підприємства оперативного прийняття управлінських рішень, що пов'язане з потребою скорочення часу на збирання, обробку, оцінку та аналіз релевантної інформації. Зазначене обумовлює необхідність побудови системи оперативного контролю, що дозволить не лише своєчасно реагувати на негативні впливи зовнішнього та внутрішнього середовищ, але й дасть можливість приймати обґрунтовані управлінські рішення, забезпечуючи конкурентні переваги підприємства. Тому важливого значення набуває дослідження організаційних та методичних аспектів формування системи оперативного контролю на промислових підприємствах.

Вагомий внесок у дослідження теорії та практики контролю зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: С. В. Бардаш, М. Т. Білуха, В. В. Бурцев, Н. Г. Виговська, Л. В. Дікань, І. К. Дрозд, З. В. Гуцайлюк, Є. В. Калюга, Т. О. Каменська, А. М. Любенко, В. Ф. Максимова, Л. В. Нападовська, В. В. Пантелеєв, С. М. Петренко, М. С. Пушкар, Ю. Б. Слободяник, Л. О. Сухарева, Ч. Т. Хорнгрен, Дж. Вонг (J. Wang), К. Хупер (K. Hooper), Дж. Хултіжен (J. Hulstijn), Д. А. Зумоффен (D. A. Zumoffen), Л. Брачча (L. Braccia), А. Г. Маркетт (A. G. Marchett) та інші.

Розвитку оперативного контролю присвятили свої роботи такі вчені, як: І. І. Бабіч, В. І. Бачинський, Б. І. Валуєв, В. А. Дерій, С. А. Кошкарів, Р. В. Кузіна, Ю. А. Кузьмінський, П. О. Куцик, К. П. Мельник та інші.

Результати досліджень зазначених авторів є основою для подальшого вивчення проблем оперативного контролю та пошуку шляхів їх вирішення. Особливої актуальності розвиток організаційних та методичних підходів до функціонування оперативного контролю в системі управління підприємством набуває в умовах цифровізації суспільства.

Отже, існування проблемних питань щодо організації та методики оперативного контролю та необхідність їх вирішення з метою поглиблення

теоретичних основ та вдосконалення практичних обумовили вибір теми та визначили головні напрямки дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов'язана з науково-дослідною роботою, що виконувалась кафедрою бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету та є складовою тем наукових досліджень, зокрема: «Проблеми і напрями розвитку обліку та контролю в умовах глобалізації» (державний реєстраційний номер 0109U008757, 2010-2014 рр.), де автором доведена актуальність належної організації інформаційного забезпечення оперативного контролю з метою підвищення ефективності прийняття управлінських рішень; «Інформаційний потенціал систем обліку та контролю в умовах сталого розвитку підприємства» (державний реєстраційний номер 0115U000626, 2015-2019 рр.), де автором розкрито концептуальні засади оперативного контролю та обґрунтована необхідність його розгляду як функціональної підсистеми внутрішнього контролю, що має генерувати інформаційні ресурси для прийняття оперативних управлінських рішень.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних основ та розробка науково обґрунтованих практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення організації та методики оперативного контролю в системі управління промисловим підприємством.

Для досягнення поставленої мети дисертаційної роботи визначено та вирішено такі завдання:

- охарактеризувати концептуальні основи оперативного контролю як підсистеми внутрішнього контролю підприємства, уточнити трактування його сутності;
- визначити передумови та обґрунтувати застосування системного підходу до розвитку оперативного контролю промислових підприємств у сучасних умовах функціонування;
- узагальнити та розвинути теоретичні підходи до визначення елементів системи оперативного контролю та їх функціональних взаємозв'язків;
- охарактеризувати етапи проведення оперативного контролю на промисловому підприємстві з урахуванням оцінки ризиків;
- рекомендувати підхід до створення організаційної структури оперативного контролю на промисловому підприємстві та розробити відповідне регламентне забезпечення;
- обґрунтувати комплексний методичний підхід до проведення оперативного контролю на промислових підприємствах у розрізі основних господарських процесів;
- удосконалити методичне забезпечення оперативного контролю промислового підприємства з урахуванням критеріїв його ефективності та специфічних ризиків;
- запропонувати систему внутрішньої оперативної звітності для удосконалення інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень.

Об'єктом дослідження є контроль в системі управління промисловим підприємством.

Предмет дослідження – теоретичні, організаційні та методичні основи оперативного контролю в системі управління промисловим підприємством.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети та вирішення пов'язаних із нею завдань у процесі дослідження було використано такі методи: логічний, наукової абстракції, конкретизації – при розкритті сутності оперативного контролю промислового підприємства, формулюванні його визначення, обґрунтуванні результатів дисертаційної роботи; аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрактно-логічний метод – при визначенні передумов розвитку оперативного контролю; узагальнення та класифікації, монографічний метод – при теоретичному дослідженні категорій, що розглядалися; методи порівняння та класифікації – при класифікації та узагальненні показників, що характеризують параметри функціонування промислових підприємств; економіко-статистичний, методи порівняльного аналізу та синтезу – при здійсненні аналізу стану промисловості України; графічний метод – для наочного відображення статистичного матеріалу та схематичного подання теоретичних і практичних положень дисертаційної роботи; структурно-логічний метод – для розробки рекомендацій щодо удосконалення організаційних і методичних аспектів оперативного контролю.

При дослідженні організаційних та методичних основ оперативного контролю в практичній діяльності промислових підприємств застосовувалися такі методичні прийоми, як опитування та анкетування.

Інформаційною базою дисертаційної роботи є праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі теорії, методики та організації контролю, міжнародні нормативні акти, законодавчі і нормативно-правові акти органів державної влади України, статистичні дані Державної служби статистики України, звітність суб'єктів господарювання.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні теоретичних, організаційних і методичних положень оперативного контролю та конкретизації шляхів його впровадження в господарську практику промислових підприємств.

Основні результати дисертаційної роботи, що становлять його наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено:

- концептуальний підхід до організації оперативного контролю як підсистеми внутрішнього контролю промислового підприємства, який ґрунтується на здійсненні оперативного контролю за основними господарськими процесами та застосуванні ризикоорієнтованого підходу, що, на відміну від існуючих, передбачає визначення впливу на управлінські рішення та результати. Цільове спрямування оперативного контролю промислового підприємства полягає у попередженні та оперативному виявленні можливих відхилень фактичного стану об'єктів від планових, нормативних та інших характеристик в режимі реального часу для прийняття ефективних управлінських рішень;

- порядок групування суб'єктів оперативного контролю залежно від їх залученості у процес здійснення оперативного контролю, який, на противагу існуючим, включає до їх складу не тільки керівників і управлінський персонал, а також працівників виробничих підрозділів і тих, що безпосередньо мають здійснювати оперативний контроль на підприємстві, з метою отримання релевантної інформації в режимі реального часу всіма зацікавленими особами та підвищення ефективності оперативного контролю безпосередньо у місці здійснення господарських операцій;
- послідовність виконання оперативного контролю, що, на відміну від існуючої, передбачає підготовчий, перевірочний, порівняльний, діагностичний, інформаційний, управлінський та заключний етапи, реалізація яких сприятиме раціональному розподілу обов'язків між суб'єктами оперативного контролю, прискоренню передачі інформації відповідним центрам прийняття рішень та ефективній організації оперативного контролю на промислових підприємствах;
- внутрішнє регламентне забезпечення системи оперативного контролю та оперативної звітності, в яких, на відміну від інших, інформаційні потоки представлено у розрізі ресурсів, процесів, витрат і результатів, що сприятиме повному охопленню оперативним контролем господарської діяльності та забезпечить формування оперативної, релевантної та своєчасної інформації для цілей оперативного управління на промисловому підприємстві. Розроблено Положення про відділ внутрішнього контролю промислового підприємства, що враховує запропоновану організаційну структуру і вимоги до функціонування суб'єктів оперативного контролю, Інструкцію з організації оперативного контролю на промисловому підприємстві, посадову інструкцію оперативного контролера, оперативний платіжний календар, робочий документ з оцінки діяльності оперативного контролера, а також пакет оперативних звітів у розрізі господарських процесів;
- організаційно-методичне забезпечення оперативного контролю на промисловому підприємстві у вигляді розроблених технологічних карт процесу проведення оперативного контролю, що графічно відображають етапи оперативного контролю, ключові завдання та виконавців та можуть стати основою для моделювання бізнес-процесів із застосуванням сучасних BPM та ERP-систем з метою суттєвого підвищення ефективності оперативного контролю;
- методичне забезпечення процесу оцінювання ризиків оперативного контролю, зокрема, сформовано критерії оцінки відповідних ризиків та розроблено матрицю оцінки ризиків, карту оцінки ризику загрози несвоєчасного одержання оперативної звітності та проект робочого документа оперативного контролера з оцінки ризиків, у якому відображається оцінка ризиків у процесі здійснення оперативного контролю основних господарських процесів на промисловому підприємстві. Запропоноване методичне забезпечення підкріплює застосування ризикоорієнтованого підходу до проведення оперативного контролю на промислових підприємствах;

набули подальшого розвитку:

- класифікаційні ознаки передумов розвитку системи оперативного контролю, що в сукупності економічних, організаційних, інформаційних, наукових та технічних факторів формують основу для застосування системного підходу до організації і проведення оперативного контролю на промисловому підприємстві;
- визначення поняття “оперативний контроль” як форми контролю, що дозволяє фіксувати відхилення та причини їх виникнення, а також здійснювати превентивні заходи щодо недопущення їх появи, що сприятиме надходженню необхідної інформації в режимі реального часу для прийняття оперативних управлінських рішень. Вживання запропонованого терміна сприятиме упорядкуванню застосовуваних понять у сфері контролю;
- системний підхід до розвитку оперативного контролю промислового підприємства, що базується на взаємопов’язаних складових – теоретичному, аналітичному, концептуальному та методичному блоках. Застосування запропонованого підходу дозволить побудувати дієву та ефективну систему оперативного контролю промислового підприємства, що базується на аналізі передумов її розвитку та враховує повний цикл контролю – від вибору об’єктів оперативного контролю до контролю виконання оперативних управлінських рішень;
- порядок відбору об’єктів оперативного контролю за критеріями належності до основних господарських процесів, що, на відміну від інших, сприятиме удосконаленню організації та технології проведення оперативного контролю і дозволить забезпечити систему управління релевантною інформацією з метою своєчасного прийняття управлінських рішень;
- методичний підхід до проведення оперативного контролю, основою якого є фіксування відхилень у межах допустимих норм, які передаються до центрів оперативного контролю, що дозволить виявляти відхилення, отримувати та аналізувати інформацію про фактори, які призвели до відхилень, та надавати рекомендації щодо врегулювання ситуації в режимі реального часу. Застосування запропонованого алгоритму одержання інформації з різних ділянок технологічного процесу сприятиме контролю відхилень та своєчасному запобіганню перевищення нормативів з метою скорочення втрат підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості вирішення актуальних проблем організації та методики оперативного контролю та збагаченню практики обґрунтованими пропозиціями щодо їх удосконалення.

Отримані результати дослідження мають важливе практичне значення та спрямовані на підвищення оперативності та достовірності контрольної інформації щодо процесів виробництва та оперативного управління діяльністю промислового підприємства.

Основні пропозиції за результатами дослідження впроваджені у практику діяльності таких промислових підприємств, як: ПрАТ «Одеський завод оздоблювальних матеріалів» – щодо мінімізації втрат від браку за рахунок автоматизації оперативного контролю на підставі архівування даних та

формування методики усунення виявлених проблем (акт впровадження від 18.01.2019 р. № 01/37-1); ТОВ «Холдінгова компанія Мікрон» – щодо використання спеціальних форм оперативної звітності при здійсненні оперативного контролю (акт впровадження від 07.02.2019 р. № 0702/1); ПАТ «Одеський кабельний завод «Одескабель» – щодо використання внутрішніх нормативних регламентів, що регулюють порядок здійснення оперативного контролю (довідка про впровадження від 22.02.2019 р. № 15/1).

Матеріали дисертаційної роботи використовуються у навчальному процесі Одеського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Внутрішній контроль», «Внутрішній аудит», «Теорія фінансового контролю», «Управлінський облік» (довідка від 07.06.2019 р. № 01-17/514).

Особистий внесок здобувача. Результати дисертаційної роботи є авторською оцінкою організаційного та методичного забезпечення оперативного контролю діяльності промислового підприємства. Робота є самостійно виконаним науковим дослідженням.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи доповідались та отримали позитивну оцінку на 17 міжнародних, наукових та науково-практичних конференціях, а саме: Міжнародній науково-практичній конференції «Облік, аналіз і аудит у сучасному бізнесі» (Львів, 27-28 травня 2004 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія і практика сучасної економіки» (Черкаси, 28-30 вересня 2005 р.; 26-28 жовтня 2007 р.); Міжнародній науковій конференції «Становлення та розвиток обліку, контролю і аналізу в Україні» (Київ, 16-17 березня 2006 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу у контексті євроінтеграції» (Одеса, 5-6 червня 2014 р.; 26 травня 2016 р.; 25 травня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу» (Івано-Франківськ, 16-17 жовтня 2015 р.); International Scientific Conference «Anti-crisis management: state, region enterprise» (Le Mans, France, 17 November, 2017); II International Scientific Conference «The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility» (Lisbon, Portugal, 29 June, 2018); III International Scientific Conference Economy and Society «The Modern Foundation for Human Development»: (Leipzig, Germany, 26 April, 2019) та інші, відображені у джерелах [23–39] за списком опублікованих праць.

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 39 наукових праць загальним обсягом 17,26 друк. арк., з них 2 колективні монографії (особисто автору належить 1,9 друк. арк.), 20 статей у фахових виданнях загальним обсягом 11,95 друк. арк., з яких 4 статті опубліковано у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття в електронному науковому фаховому виданні, 1 стаття у виданні іноземної держави, 17 тез доповідей на конференціях загальним обсягом 3,41 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 215 сторінок друкованого тексту, у тому числі 4 таблиці на 6 сторінках і 6 рисунків на 6 сторінках. Список

використаних джерел містить 240 найменувань на 23 сторінках. У дисертації вміщено 24 додатки на 87 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано її мету та завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, наведено наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення, представлено інформацію про апробацію та висвітлення у публікаціях результатів дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні основи визначення сутності оперативного контролю в системі управління промисловим підприємством»** розглянуто сутність та основні характеристики оперативного контролю як підсистеми внутрішнього контролю.

Роль контролю в управлінні підприємством визначається особливістю його предмета, специфічністю методу, можливістю превентивного впливу на об'єкт. Проведене дослідження дозволяє розглядати внутрішній контроль як процес, що здійснюється органами управління (власниками, управлінським персоналом) та співробітниками підприємства із застосуванням певних процедур та методів контролю, який спрямований на досягнення головної мети підприємства.

Дослідження зарубіжної та вітчизняної наукової та фахової літератури з питань сутності, місця та значення оперативного контролю в системі управління промисловим підприємством дозволило запропонувати трактування оперативного контролю як форми контролю, що дозволяє фіксувати відхилення та причини їх виникнення, а також здійснювати превентивні заходи щодо недопущення їх появи, що сприятиме надходженню необхідної інформації в режимі реального часу для прийняття оперативних управлінських рішень.

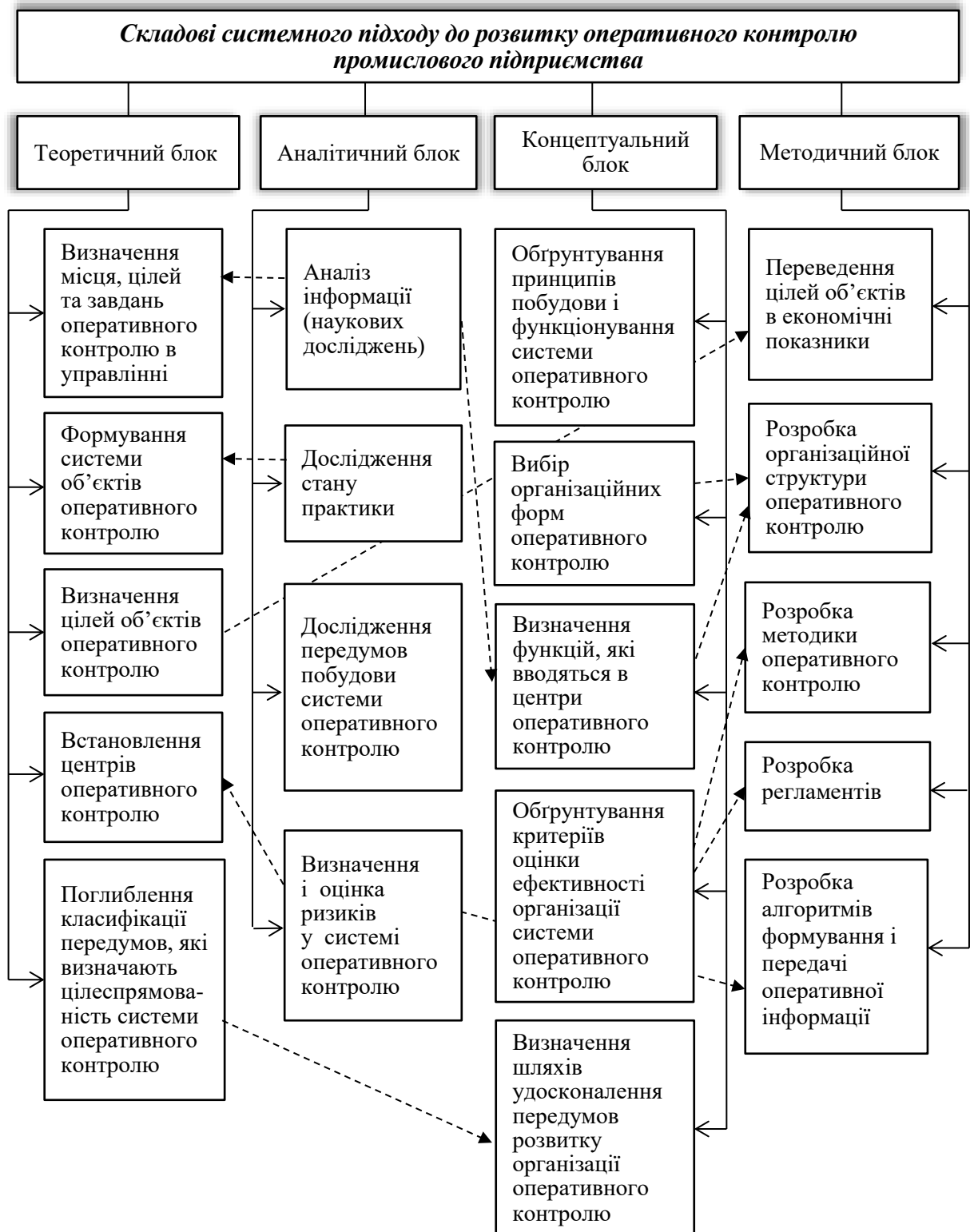
На підставі проведеного аналізу наукових публікацій запропоновано авторську класифікацію передумов розвитку системи оперативного контролю, що включають економічні, організаційні, інформаційні, наукові та технічні передумови. Застосування системного підходу до розвитку оперативного контролю промислового підприємства дозволило обґрунтувати його взаємопов'язані складові, що включають теоретичний, аналітичний, концептуальний та методичний блоки (рис. 1).

Охарактеризовано елементи системи оперативного контролю – суб'єкт, об'єкт, контрольний процес, комунікативний блок, що є основою для подальшої розробки організаційно-методичного забезпечення її функціонування.

Рівні суб'єктів оперативного контролю, що відповідають ієрархії суб'єктів внутрішнього контролю підприємства, виділено залежно від їх залученості у процес здійснення оперативного контролю – мінімальний, середній, максимальний. Застосування запропонованого порядку полегшуватиме отримання необхідної оперативної інформації в режимі реального часу всіма зацікавленими особами та підвищуватиме ефективність оперативного контролю безпосередньо у місці здійснення господарських операцій.

Конкретизовано об'єкти оперативного контролю з урахуванням потреб системи управління, уточнено їх класифікацію за такими ознаками, як види об'єктів, склад об'єктів, відношення їх до сфер господарської діяльності.

Обґрунтовано необхідність розгляду об'єктів системи оперативного контролю в розрізі господарських процесів.



Рисунк 1 – Складові системного підходу до розвитку оперативного контролю промислового підприємства

Джерело: розроблено автором

Дослідження особливостей та функціональних взаємозв'язків між контролюючою та контрольованою підсистемами системи оперативного контролю дозволило розробити схему їх взаємодії, що також включає контрольне середовище, комунікативний блок та фактори впливу внутрішнього й зовнішнього середовищ.

З урахуванням проведеного дослідження запропоновано етапи оперативного контролю, кожен з яких виконується певною групою суб'єктів оперативного контролю із застосуванням відповідних контрольних заходів, зокрема: підготовчий, перевірочний, порівняльний, діагностичний, інформаційний, управлінський, заключний. Доведено, що суттєве значення під час проведення оперативного контролю має застосування ризикоорієнтованого підходу.

У другому розділі «**Організація та методика оперативного контролю на промислових підприємствах**» розкрито стан і тенденції розвитку, особливості організації та методики оперативного контролю на промислових підприємствах.

Результати діяльності промислових підприємств України за період з 2009 по 2018 рік свідчать про значну кількість збиткових підприємств, що складає на кінець 2018 року 27,4 % (табл. 1). Це пояснюється нестабільною політичною та економічною ситуацією в країні, суттєвим фізичним та моральним зносом основних засобів, недосконалістю законодавчої бази, значним податковим тягарем, високими процентними ставками по кредитах тощо.

Таблиця 1 – Фінансові результати до оподаткування підприємств промисловості України

Роки	Фінансовий результат (сальдо), млн грн	Підприємства, які одержали прибуток		Підприємства, які одержали збиток	
		% до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, млн грн	% до загальної кількості підприємств	Фінансовий результат, млн грн
<i>Промисловість</i>					
2009	-4 760,7	59,7	43 697,4	40,3	48 458,1
2010	31 221,1	58,7	68 933,1	41,3	37 712,0
2011	58 662,3	62,6	106 688,2	37,4	48 025,9
2012	21 353,4	62,4	86 504,1	37,6	65 150,7
2013	13 698,3	63,3	81 336,9	36,7	67 638,6
2014	-166 414,0	63,3	76 253,3	36,7	242 667,3
2015	-181 360,9	72,9	90 315,9	27,1	271 676,8
2016	-7 569,6	72,8	141 475,3	27,2	149 044,9
2017	87 461,7	71,8	232 213,1	28,2	144 751,4
2018	156 685,6	72,6	278 048,8	27,4	121 363,2

Джерело: розраховано автором на основі даних Державної служби статистики України.

Водночас стабілізація економічних процесів залежить від ефективності управління промисловими підприємствами України, чому має сприяти ефективно організована система оперативного контролю.

Дослідження стану організації оперативного контролю промислових підприємств проведено на базі публічних і приватних акціонерних товариств і товариств з обмеженою відповідальністю Одеського регіону, зокрема за допомогою обстеження, опитування та анкетування керівників, менеджерів різних рівнів та провідних фахівців. Розроблені анкети включали питання, пов'язані з діючою організаційною структурою підприємства, порядком здійснення внутрішнього контролю, наявністю підрозділу, що його проводить; існуванням внутрішніх регламентів щодо здійснення контролю на підприємстві; станом інформаційного забезпечення системи оперативного контролю.

Результати дослідження фінансової звітності окремих промислових підприємств Одеського регіону за період з 2014 по 2018 роки довели необхідність оперативного контролю втрат, виявлення та мінімізація яких призведе до збільшення прибутку. Визначено основні причини, що стримують розвиток оперативного контролю на промислових підприємствах, зокрема покладання відповідальності за ведення контролю на бухгалтерію, розпорошення контрольних повноважень багатьох відповідальних осіб при здійсненні господарських процесів, заплутаність відповідних інформаційних потоків, відсутність фахівців з належною професійною підготовкою тощо.

Обґрунтовано, що дієвість та ефективність системи оперативного контролю, яка є підсистемою внутрішнього контролю промислового підприємства, на пряму залежить від особливостей організаційної структури управління підприємством. Проведено аналіз переваг і недоліків різних типів організаційних структур управління. Рекомендовано структуру відділу внутрішнього контролю. Обґрунтовано включення до його складу структури, що займається оперативним контролем, а також формування центрів оперативного контролю у кожному структурному підрозділі, до яких має надходити вся інформація про діяльність підрозділів, оброблятися, архівуватися та зберігатися для подальшого використання. Запропоновано схему функціонування центру оперативного контролю (ЦОК) промислового підприємства (рис. 2).

Розроблено регламентне забезпечення організації оперативного контролю, зокрема Положення про відділ внутрішнього контролю, що регулює функціонування підрозділу оперативного контролю, Інструкцію з організації оперативного контролю на промисловому підприємстві, посадову інструкцію оперативного контролера, оперативний платіжний календар.

Удосконалено методику проведення оперативного контролю шляхом розробки алгоритму здійснення оперативного контролю відхилень у межах допустимих норм, що дозволить виявляти відхилення, одержувати необхідну інформацію про фактори, які призвели до них, та надавати рекомендації щодо врегулювання ситуації.

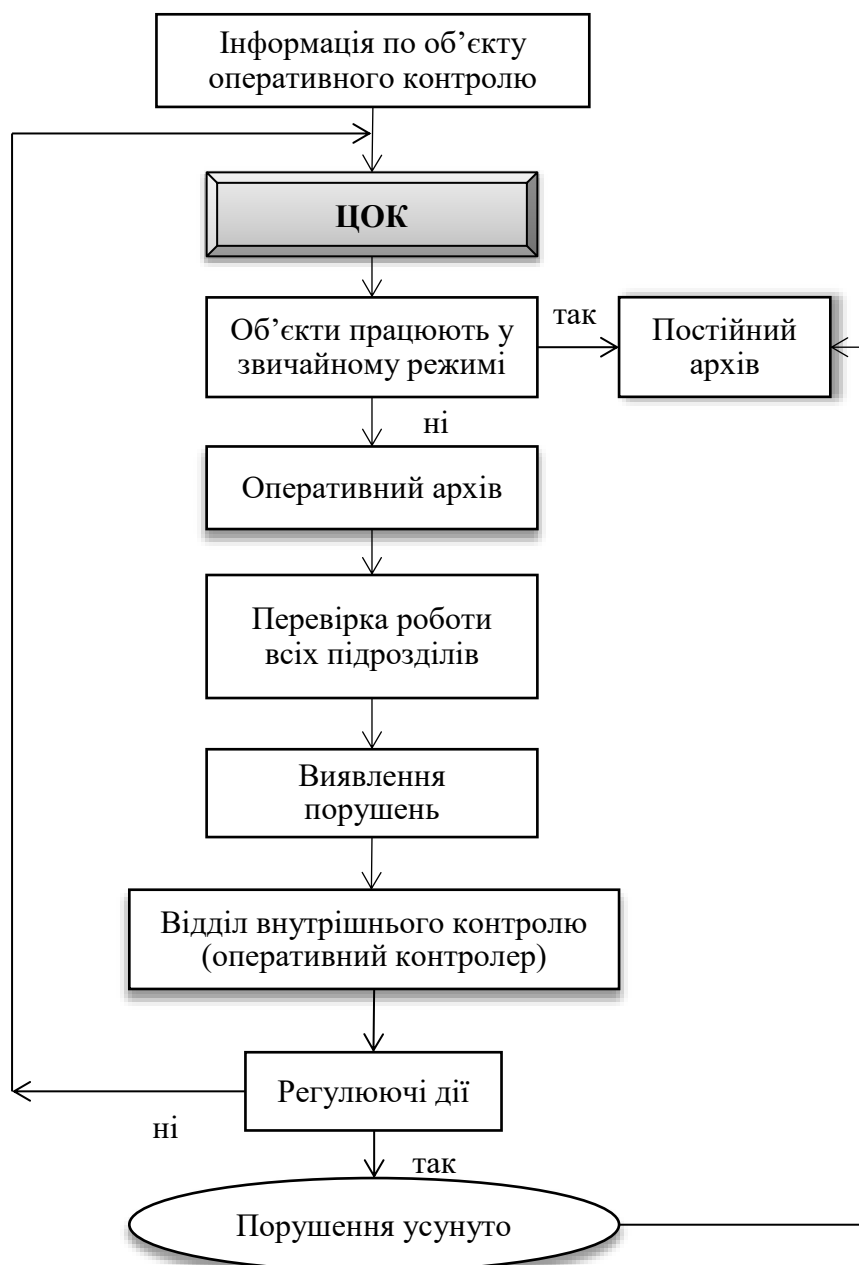


Рисунок 2 – Схема функціонування центру оперативного контролю (ЦОК) промислового підприємства

Джерело: розроблено автором

Використання даного алгоритму сприятиме контролю цих відхилень, своєчасному реагуванню на їх появу та запобіганню перевищенню нормативів, що забезпечуватиме скорочення втрат.

У третьому розділі «Удосконалення організаційно-методичного забезпечення оперативного контролю в системі управління промисловим підприємством» з урахуванням концептуальних основ оперативного контролю промислового підприємства розроблено організаційно-методичне забезпечення для різних етапів його проведення.

Удосконалено методичний підхід до формування інформаційних потоків у межах структурних підрозділів промислового підприємства для здійснення оперативного контролю, який відрізняється тим, що спрямований на інформаційне забезпечення відділу внутрішнього контролю та користувачів, що безпосередньо здійснюють оперативний контроль, відповідно до їх потреб в інформації.

Розроблено алгоритм одержання інформації з різних ділянок технологічного процесу, який являє собою циклічний процес надходження даних, тобто інформація надається періодично з заданими часовими інтервалами. Автоматизація збору інформації на підставі запропонованого алгоритму дозволить мінімізувати людський фактор, що сприятиме швидкому одержанню та обробці інформації для покращення системи оперативного контролю.

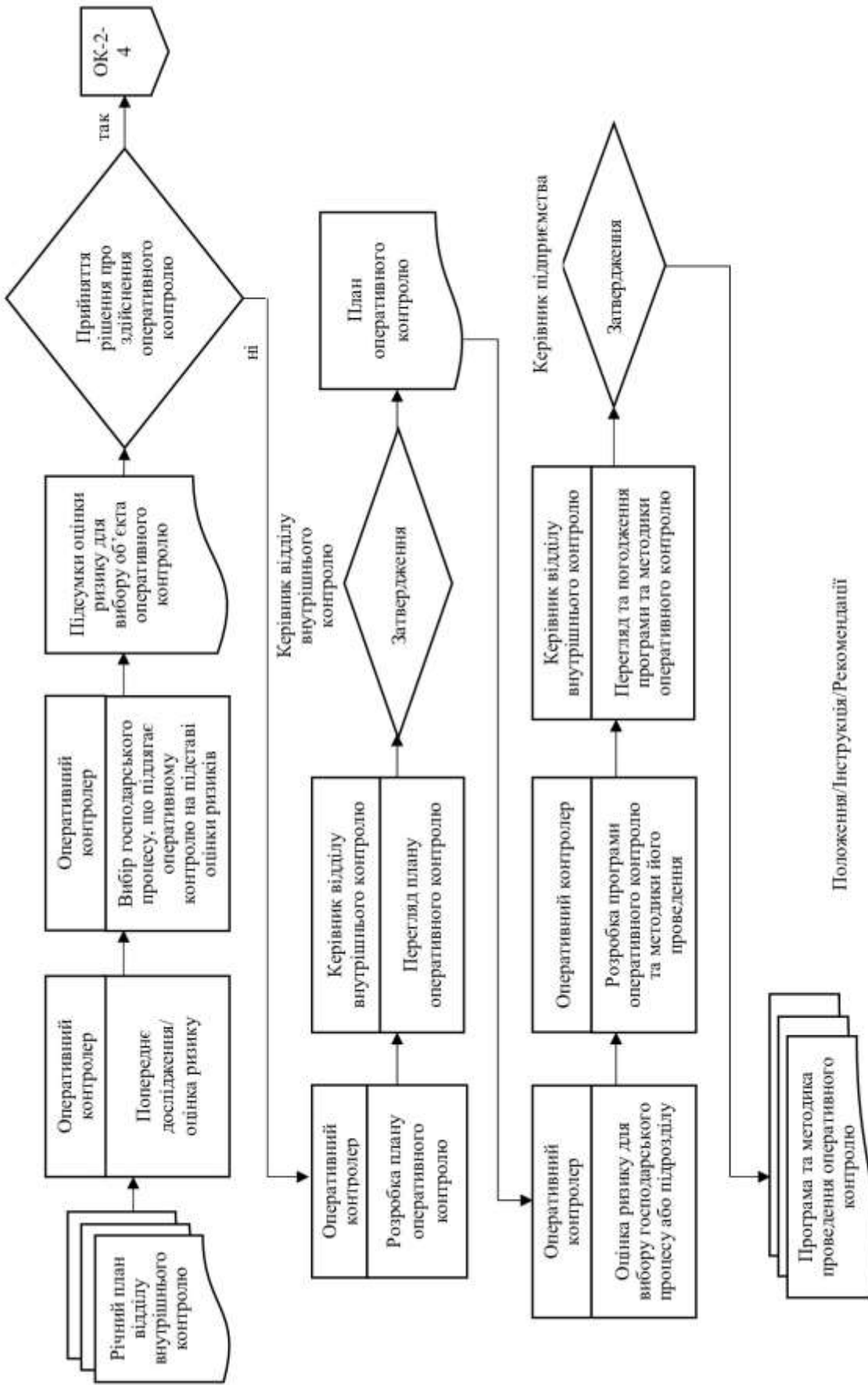
Відповідно до запропонованих етапів проведення оперативного контролю розроблено технологічні карти, у яких графічно зображені всі етапи здійснення оперативного контролю, що містять ключові завдання та виконавців. Застосування технологічних карт сприятиме розподілу обов'язків між суб'єктами контролю, оперативній передачі інформації відповідним центрам прийняття рішень та раціональній організації оперативного контролю на промислових підприємствах. Технологічна карта для підготовчого етапу оперативного контролю представлена на рис. 3.

Запропоновано проводити оцінку діяльності оперативного контролера у вигляді тесту за визначеними параметрами. В результаті формування розробленого робочого документа з оцінки діяльності оперативного контролера керівник відділу внутрішнього контролю зможе одержати повну та розгорнуту інформацію стосовно дій оперативного контролера на всіх етапах проведення оперативного контролю, а також щодо його професійних вмінь та навичок.

Розроблено карту оцінки ризику загрози несвоєчасного одержання оперативної звітності та проект робочого документа оперативного контролера з оцінки ризиків, у якому відображається оцінка ризиків у процесі здійснення оперативного контролю основних господарських процесів на промисловому підприємстві.

Розроблено форми внутрішньої оперативної звітності для вдосконалення інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень, які містять якісну та своєчасну інформацію про економічні об'єкти оперативного контролю. Їх використання дозволить своєчасно реагувати на відхилення, що відбуваються в об'єктах, надавати необхідну інформацію про їх стан та здійснювати коригуючі дії, що сприятиме превентивному усуненню відхилень та запобіганню значним втратам.

З метою вдосконалення інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень та упорядкування результатів оперативного контролю розроблено форми внутрішньої оперативної звітності.



**Рисунок 3 – Технологічна карта процесу проведення операційного контролю промислового підприємства.
Підготовчий етап**

Джерело: розроблено автором.

Рекомендовано використовувати інформацію з оперативної звітності при складанні звіту про управління, що забезпечуватиме повноту звітних даних для кращого розуміння їх користувачами та прийняття ними ефективних управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуальних завдань щодо розроблення організаційних, методичних підходів та практичних рекомендацій, спрямованих на подальший розвиток оперативного контролю в системі управління промисловим підприємством. Отримані результати дають підстави сформулювати відповідні висновки та рекомендації, що мають теоретичне та практичне значення.

1. У сучасних умовах господарювання підвищені вимоги до ефективності управління промисловим підприємством обумовлюють необхідність функціонування адекватної системи внутрішнього контролю, що покликана сприяти досягненню цілей підприємства з мінімальними витратами, підвищенню його фінансової стійкості та конкурентоспроможності. Аналіз наукових підходів і практики функціонування підприємств дозволив визначити місце і роль оперативного контролю в системі внутрішнього контролю промислового підприємства, охарактеризувати його функції та визначити мету, що полягає в попередженні та оперативному виявленні можливих відхилень фактичного стану об'єктів від планових, нормативних та інших характеристик в режимі реального часу для прийняття ефективних управлінських рішень. Доведено необхідність застосування ризикоорієнтованого підходу під час проведення оперативного контролю.

У результаті дослідження запропоновано трактування оперативного контролю як форми контролю, що дозволяє фіксувати відхилення та причини їх виникнення, а також здійснювати превентивні заходи щодо недопущення їх появи, що сприятиме надходженню необхідної інформації в режимі реального часу для прийняття оперативних управлінських рішень.

2. На підставі проведеного аналізу наукових публікацій запропоновано авторську класифікацію передумов розвитку системи оперативного контролю, що включають економічні, організаційні, інформаційні, наукові та технічні ознаки. Застосування системного підходу до розвитку оперативного контролю промислового підприємства дозволило обґрунтувати його взаємопов'язані складові – теоретичний, аналітичний, концептуальний та методичний блоки.

3. Охарактеризовано елементи системи оперативного контролю – суб'єкт, об'єкт, контрольний процес, комунікативний блок, що стало основою для подальшої розробки організаційно-методичного забезпечення її функціонування. Рівні суб'єктів оперативного контролю, що відповідають ієрархії суб'єктів внутрішнього контролю підприємства, виділено залежно від їх залученості у процес здійснення оперативного контролю – мінімальний, середній, максимальний. Застосування запропонованого порядку спрямоване на полегшення отримання необхідної оперативної інформації в режимі реального

часу всіма зацікавленими особами та підвищення ефективності оперативного контролю у місцях здійснення господарських операцій.

Конкретизовано об'єкти оперативного контролю з урахуванням потреб системи управління, уточнено їх класифікацію за такими ознаками, як види об'єктів, склад об'єктів, відношення їх до сфер господарської діяльності. Обґрунтовано необхідність розгляду об'єктів системи оперативного контролю в розрізі господарських процесів. Дослідження особливостей та функціональних взаємозв'язків між контролюючою та контрольованою підсистемами системи оперативного контролю дозволило розробити схему їх взаємодії, що включає контрольне середовище, комунікативний блок та фактори впливу внутрішнього й зовнішнього середовищ.

4. З урахуванням проведеного дослідження запропоновано виділити етапи оперативного контролю, кожен з яких виконується певною групою суб'єктів оперативного контролю із застосуванням відповідних контрольних заходів, зокрема: підготовчий, перевірочний, порівняльний, діагностичний, інформаційний, управлінський, заключний.

5. Дослідження стану організації оперативного контролю промислових підприємств за допомогою обстеження, опитування та анкетування керівників, менеджерів різних рівнів та провідних фахівців дозволило визначити основні причини, що стримують розвиток оперативного контролю на промислових підприємствах. Обґрунтовано, що дієвість та ефективність системи оперативного контролю, яка є підсистемою внутрішнього контролю промислового підприємства, напряду залежить від особливостей організаційної структури управління підприємством. Рекомендовано структуру відділу внутрішнього контролю на промисловому підприємстві. Обґрунтовано включення до його складу структури, що займається оперативним контролем, а також формування центрів оперативного контролю у кожному структурному підрозділі промислового підприємства.

Для забезпечення ефективності проведення оперативного контролю розроблено регламентне забезпечення його організації.

6. Обґрунтовано комплексний методичний підхід до проведення оперативного контролю на промислових підприємствах у розрізі господарських процесів як об'єкта оперативного контролю. Зокрема, на підставі наукових принципів організації інформаційного процесу в системі внутрішнього контролю удосконалено методичний підхід до формування інформаційних потоків у межах структурних підрозділів промислового підприємства для здійснення оперативного контролю. Розроблено технологічні карти процесу проведення оперативного контролю, що графічно відображають етапи оперативного контролю, ключові завдання та виконавців та можуть стати основою для подальшого моделювання бізнес-процесів із застосуванням сучасних BPM та ERP-систем.

7. Удосконалено методичне забезпечення оперативного контролю промислового підприємства з урахуванням критеріїв його ефективності, що стали основою для розробки підходів до оцінки діяльності оперативного контролера. Розроблено тест оцінки діяльності оперативного контролера за визначеними параметрами, в результаті якої керівник відділу внутрішнього

контролю зможе одержати повну та розгорнуту інформацію стосовно дій оперативного контролера на всіх етапах здійснення оперативного контролю, а також щодо розвитку його професійних вмінь та навичок.

Розроблено алгоритм здійснення оперативного контролю відхилень у межах допустимих норм. Виділено ризики в системі оперативного контролю, що здійснюють вплив на ефективність господарських процесів. Наведено критерії їх оцінки та розроблено матрицю оцінки ризиків. Розроблено методичне забезпечення процесу оцінювання ризиків оперативного контролю, зокрема, карту оцінки ризику загрози несвоєчасного одержання оперативної звітності та проект робочого документа оперативного контролера з оцінки ризиків.

8. Запропоновано систему внутрішньої оперативної звітності для удосконалення інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Розроблено форми внутрішньої оперативної звітності, використання яких дозволить своєчасно реагувати на відхилення, що відбуваються в об'єктах, надавати необхідну інформацію про їх стан та здійснювати коригуючі дії, що сприятиме усуненню відхилень та запобіганню значним втратам. Рекомендовано використовувати інформацію, підготовлену з використанням запропонованої оперативної звітності, при складанні звіту про управління, що забезпечує повноту звітних даних для кращого розуміння їх користувачами та прийняття ними ефективних управлінських рішень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Старенька О. М. Внутрішній контроль у системі управління підприємством. *Інформаційне забезпечення управління підприємством в умовах сталого розвитку* : монографія / за ред. Н. О. Лоханової. Херсон, Грінь Д. С., 2016. С. 243–261 (0,96 друк. арк.).
2. Старенька О. М. Інформаційне забезпечення оперативного контролю в системі управління промисловим підприємством. *Реформування обліково-контрольної системи підприємств України за міжнародними стандартами* : монографія / за ред. Н. О. Лоханової. Харків: “Діса плюс”, 2018. С. 89–106 (0,94 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України та у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних

3. Старенька О. М. Економічні об'єкти контролю у системі оперативного управління промисловим підприємством. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. пр. 2004. № 16. С. 293–299 (0,49 друк. арк.).
4. Старенька О. М. Складові системного підходу до розвитку оперативного контролю діяльності промислового підприємства. *Труди Одеського політехнічного університета* : научный и производственно-практический сборник по техническим и естественным наукам. 2004. Т. 1. С. 108–112 (0,38 друк. арк.).

5. Старенька О. М. Загальні принципи управління в організації системи оперативного контролю на промислових підприємствах. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету : Економічні науки* : зб. наук. пр. 2005. Вип. 7, ч. I. С. 438–442 (0,39 друк. арк.).
6. Старенька О. М. Контроль у системі оперативного управління підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. пр. 2005. Вип. 19. С. 313–318 (0,57 друк. арк.).
7. Старенька О. М. Об'єкти і функції оперативного управління – аспект взаємозв'язку та взаємозалежності. *Науковий вісник ОДЕУ*. 2006. № 4 (24). С. 257–266 (0,53 друк. арк.).
8. Старенька О. М. Витрати як об'єкт оперативного управління діяльністю підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. пр. 2006. Вип. 22. С. 349–353 (0,4 друк. арк.).
9. Старенька О. М. Сучасні передумови розвитку системи оперативного управління промисловим підприємством. *Науковий вісник ОДЕУ*. 2007. № 4(41). С. 95–103 (0,43 друк. арк.).
10. Старенька О. М. Економічні процеси промислового підприємства як об'єкт оперативного управління. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. пр. 2007. Вип. 26. С. 320–324 (0,41 друк. арк.).
11. Старенька О. М. Організаційна структура оперативного управління промисловим підприємством. *Економіка : проблеми теорії та практики* : зб. наук. пр. 2007. Вип. 224: в 5 т. Том V. С. 1100–1108 (0,68 друк. арк.).
12. Старенька О. М. Концепція контролінгу як альтернатива системі оперативного управління. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. пр. 2008. Вип. 34. 286–291 (0,49 друк. арк.).
13. Старенька О. М. Інформаційне забезпечення системи оперативного управління промислових підприємств. *Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (серія "Економічні науки")* : наук. журнал. 2013. № 3 (59). С. 38–45 (0,63 друк. арк.).
14. Старенька О. М. Оперативний облік у системі управління промисловим підприємством. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка" "Менеджмент та підприємництво в Україні : етапи становлення і проблеми розвитку"*. 2014. № 797. С. 140–146 (0,71 друк. арк.).
15. Старенька О. М. Організація контролю в оперативному управлінні промисловим підприємством. *Облік і фінанси*. 2015. № 3 (69). С. 130–135 (0,67 друк. арк.) (*IndexCopernicus*).
16. Старенька О. М. Теоретичні аспекти внутрішнього контролю. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. пр. 2016. Вип. 1. № 60 (1). С. 289–296 (0,78 друк. арк.).
17. Старенька О. М. Концептуальні основи оперативного контролю в сучасних умовах. *Науковий вісник Херсонського державного університету (серія: Економічні науки)* : зб. наук. пр. 2017. Вип. 24-2. С. 144–147 (0,52 друк. арк.).
18. Старенька О. М. Інформаційне забезпечення оперативного контролю діяльності промислових підприємств. *Глобальні та національні проблеми*

економіки : електронне наук. фахове видання. 2017. Вип. 20. С. 1040–1044. URL : <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/212.pdf> (0,57 друк. арк.).

19. Старенька О. М. Методичні основи здійснення оперативного контролю на промислових підприємствах. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць. 2018. № 1 (65). С. 175–185 (1,01 друк. арк.) (*Index Copernicus*).
20. Старенька О. М. Внутрішня оперативна звітність як засіб контролю в управлінні промисловим підприємством. *Облік і фінанси*. 2018. № 4 (82) С. 64–69 (0,58 друк. арк.) (*IndexCopernicus*).
21. Старенька О. М. Роль міжнародних вимог в організації системи внутрішнього контролю. *Вісник соціально-економічних досліджень* : зб. наук. праць. 2019. № 1 (69). С. 129–138 (0,93 друк. арк.) (*IndexCopernicus, Ulrich's Periodicals Directory*).

Статті у наукових виданнях інших держав

22. Starenka O. Influence of Development of the Organization of the Operational Accounting and Control on the Enterprises' Management of Machine-Building in Ukraine. *European Financial and Accounting Journal*. 2015. Czech Republic : Prague : Publishing house Oeconomica. Vol. 10. № 3. P. 35–44 (0,67 друк. арк.).

Матеріали міжнародних наукових-практичних конференцій

23. Старенька О. М. Складові системного підходу до розвитку оперативного контролю витрат промислового підприємства. *Облік, аналіз і аудит у сучасному бізнесі* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 27–28 трав. 2004 р. Львів, 2004. С. 310–311 (0,12 друк. арк.).
24. Старенька О. М. Доцільні шляхи розвитку системи оперативного контролю промислового підприємства. *Удосконалення системи обліку, аналізу та аудиту як складової інформатизації суспільства* : зб. матеріалів Міжнар. міжвуз. наук.-практ. конф., Тернопіль – Мукачево. 2004. С. 345–347 (0,23 друк. арк.).
25. Старенька О. М. Пріоритетне значення функції контролю в вирішенні оперативних завдань управління. *Теорія і практика сучасної економіки* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 28–30 вересня 2005 р. Черкаси, 2005. С. 352–356 (0,22 друк. арк.).
26. Старенька О. М. Дискусійні питання щодо існування стратегічного контролю. *Становлення та розвиток обліку, контролю і аналізу в Україні* : тези доп. Міжнар. наук. конф. м. Київ, 16–17 берез. 2006 р. Київ, 2006. С. 399–404 (0,34 друк. арк.).
27. Старенька О. М. Сучасні управлінські концепції розвитку системи оперативного управління. *Теорія і практика сучасної економіки* : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 26–28 жовт. 2007 р. Черкаси, 2007. С. 255–258 (0,18 друк. арк.).
28. Старенька О. М. Стан та перспективи розвитку оперативного обліку у системі управління промисловим підприємством. *Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу у контексті євроінтеграції* : тези доп. Міжн. наук.-

- практ. конф. м. Одеса, 5–6 червня 2014 р. Одеса, 2014. С. 78–81 (0,26 друк. арк.).
29. Старенька О. М. Облік у системі оперативного управління підприємства. *Обліково-аналітичне забезпечення системи менеджменту підприємства* : тези доп. II Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 24–25 жовт. 2014 р. Львів, 2014. С. 190–191 (0,14 друк. арк.).
30. Старенька О. М. Сучасний стан організації оперативного контролю на промислових підприємствах. *Облік, контроль і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю* : матеріали XII Міжн. наук.-практ. конф., м. Черкаси, 13–15 травня 2015 р. Черкаси, 2015. С. 115–116 (0,12 друк. арк.).
31. Старенька О. М. Сучасний стан організації оперативного контролю в управлінні промисловим підприємством. *Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 16–17 жовтня 2015 р. Івано-Франківськ, 2015. С. 243–245 (0,15 друк. арк.).
32. Старенька О. М. Перспективи розвитку організації оперативного контролю на промислових підприємствах. *Розвиток бухгалтерського обліку, економічного аналізу та аудиту у XXI-му столітті* : тези Міжнар. наук.-практ. конф. м. Житомир, 6–7 листоп. 2015 р. Житомир, 2015. С. 243–244 (0,14 друк. арк.).
33. Старенька О. М. Теоретичні основи оперативного обліку та контролю в системі управління підприємством. *Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 26 травня 2016 р. Херсон, 2016. С. 228–230 (0,25 друк. арк.).
34. Старенька О. М. Сутність та місце оперативного контролю в системі внутрішнього контролю. *Integrated business structures: models, processes, technologies* : international Scientific Conference, Chisinau, 25 November. Chisinau, Republic of Moldova, 2016. P. 171–174 (0,21 друк. арк.).
35. Старенька О. М. Шляхи вдосконалення організації оперативного контролю на промислових підприємствах. *Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції* : тези доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 25 травн. 2017 р. Одеса, 2017. С. 149–151 (0,26 друк. арк.).
36. Старенька О. М. Роль інформації в системі оперативного контролю діяльності промислових підприємств. *Anti-crisis management: state, region enterprise* : International Scientific Conference, LeMans, 17th November 2017. LeMans, France, 2017. P. 85–87 (0,20 друк. арк.).
37. Старенька О. М. Методичні аспекти здійснення оперативного контролю діяльності промислових підприємств. *Integration of business structures : strategies and technologies* : international scientific-practical conference, Tbilisi, 23 February 2018. Tbilisi, Georgia, 2018. P. 165–167 (0,20 друк. арк.).
38. Старенька О. М. Роль внутрішньої оперативної звітності як засобу контролю в управлінні промисловим підприємством. *The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility* : II International Scientific Conference Part II, Lisbon, June 29th, 2018. Lisbon, Portugal, 2018. P. 88–90 (0,19 друк. арк.).

39. Старенька О. М. Міжнародний досвід щодо створення системи внутрішнього контролю. *III International Scientific Conference Economy and Society : the Modern Foundation for Human Development : Conference Proceedings, April 26th, 2019. Leipzig, Germany: Baltija Publishing. P. 111–113 (0,2 друк. арк.)*.

АНОТАЦІЯ

Старенька О. М. Оперативний контроль в системі управління промисловим підприємством. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2019.

Дисертація присвячена науковому обґрунтуванню теоретичних, методичних та організаційних положень оперативного контролю в системі управління промисловим підприємством.

Охарактеризовано оперативний контроль як елемент системи внутрішнього контролю. Конкретизовано сутність поняття «оперативний контроль». Запропоновано класифікацію передумов розвитку системи оперативного контролю. Визначено елементи системи оперативного контролю, запропоновано етапи його проведення. Удосконалено методику здійснення оперативного контролю у розрізі основних господарських процесів промислового підприємства.

Розроблено регламентне забезпечення організації оперативного контролю на промисловому підприємстві, алгоритм одержання інформації з різних ділянок технологічного процесу, технологічні карти процесу проведення оперативного контролю на промисловому підприємстві. Визначено ризики в системі оперативного контролю та розроблено методичне забезпечення процесу їх оцінювання. Запропоновано систему внутрішньої оперативної звітності для вдосконалення інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: контроль, внутрішній контроль, оперативний контроль, ризики, організація контролю, методика контролю, оперативна звітність, системний підхід, промислове підприємство.

АННОТАЦИЯ

Старенькая О. Н. Оперативный контроль в системе управления промышленным предприятием. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учёт, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2019.

Диссертация посвящена научному обоснованию теоретических, методических и организационных положений оперативного контроля в системе управления промышленным предприятием.

Оперативный контроль охарактеризован как элемент системы внутреннего контроля. Конкретизирована сущность понятия «оперативный контроль». Предложена классификация предпосылок развития системы оперативного контроля. Определены элементы системы оперативного контроля, предложены этапы его проведения. Усовершенствована методика осуществления оперативного контроля в разрезе основных хозяйственных процессов промышленного предприятия.

Разработано регламентное обеспечение организации оперативного контроля на промышленном предприятии, алгоритм получения информации с различных участков технологического процесса, технологические карты процесса проведения оперативного контроля на промышленном предприятии. Определены риски в системе оперативного контроля и разработано методическое обеспечение процесса их оценки. Предложена система внутренней оперативной отчетности для совершенствования информационного обеспечения принятия управленческих решений.

Ключевые слова: контроль, внутренний контроль, оперативный контроль, риски, организация контроля, методика контроля, оперативная отчетность, системный подход, промышленное предприятие.

ABSTRACT

Starenka O. M. Operational control in the industrial enterprise management system. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economics, specialty 08.00.09 – accounting, analysis and audit (according to the types of economic activities) – Odessa National University of Economics, Odessa, 2019.

The thesis provides a scientific basis for theoretical, methodological and organizational provisions of operational control in the industrial enterprise management system.

Operative function is determined to be the core function of the internal control, since it correlates to other functions and provides for their execution. With that in mind, operational control is defined as an important element of the internal control system. Its essence, role and significance are determined.

The classification of prerequisites for the development of the operational control system is offered. The use of a systematic approach to the development of operational control of an industrial enterprise allowed substantiating its interdependent constituents. The operational control system elements, namely, entity, object, control process and communication block, are characterized.

The levels of operational control entities that are in line with the hierarchy of internal control entities are emphasized based on their involvement in the operational control process.

The operational control objects are specified, taking into account the management system needs, and their classification is also clarified. The need to explore the operational control system objects in the context of economic processes is substantiated.

The stages of operational control are proposed, each of which is performed by a specific group of operational control entities taking appropriate control measures. The use of a risk-oriented approach is essential during operational control.

The structure of the internal control department at an industrial enterprise is suggested. It is justified that it should include the entity aimed at operational control; besides, forming operational control centers in each subdivision is substantiated, which should receive all information about the units' activities, as well as process, archive, and store it for further use. The scheme for functioning of the operational control center is proposed.

Procedural support for the operational control organization is developed. The methodology for operational control by developing the algorithm for implementing operational control of deviations within acceptable limits is improved. A methodological approach to the information flow creation in the industrial enterprise subdivisions is proposed for operational control.

It is substantiated that major priorities should be related to the latest information technologies in those economic processes that implement the procedures for preparing and making operative decisions by the enterprise management. An algorithm for obtaining information from different parts of the technological process is developed, which is a cyclic process of data receipt.

Technological charts of operational control at an industrial enterprise are developed, which display all stages of operational control and indicate key tasks and performers. These charts can become the basis for modeling business processes using modern BPM and ERP systems.

The criteria for the operational control effectiveness are formulated, which became the basis for developing approaches to the evaluation of the operational controller activity. It is suggested to use the appropriate test to assess the controller activity according to specific parameters.

The operational control system risks affecting the efficiency of economic processes are emphasized. Criteria for their assessment are given and a risk assessment matrix is developed. A methodological support for the operational control risk assessment has been developed. It is referred to a risk assessment chart of late operational reporting and a draft working paper of the operational controller on risk assessment, which reflects the risk assessment during operational control for basic business processes at an industrial enterprise.

Internal operational reporting has been developed and systematized based on economic processes. It is recommended to use data on the proposed operational reporting when preparing a management report. This ensures the financial report completeness for better understanding by users and their effective management decisions.

Keywords: control, internal control, operational control, risks, control organization, control methodology, operating reporting, system approach, industrial enterprise.